

УДК 502/504:32:332.1(477+4)

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v055.2025.45>**О. М. Рудакевич**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0725-6872>*доктор політичних наук,
професор кафедри політології та філософії імені Сергія Коновала
Західноукраїнського національного університету***Р. Ю. Чигур**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2623-5399>*кандидат історичних наук,
доцент кафедри політології та філософії імені Сергія Коновала
Західноукраїнського національного університету***А. Р. Заставний**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2828-3332>*доктор філософії (PhD) з міжнародних відносин,
старший викладач кафедри політології та філософії імені Сергія Коновала
Західноукраїнського національного університету*

ЕКОЛОГІЧНИЙ РЕГІОНАЛІЗМ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ

Постановка проблеми. Україна перебуває на перетині двох масштабних процесів – післявоєнного відновлення та впровадження екологічних стандартів, сумісних із положеннями Європейського зеленого курсу (European Green Deal). Трансформація екологічної політики відбувається нерівномірно в регіонах країни: прикордонні та екосистемно чутливі території, зокрема Карпати, Дунайський басейн і чорноморське узбережжя, демонструють як приклади успішної регіональної екологічної співпраці, так і випадки дефіциту координації та ресурсів.

Це зумовлює слабке впровадження європейських норм на місцевому рівні, нестачу інституцій для транскордонної зеленої кооперації, асиметрію в екологічній спроможності регіонів та низку ризиків, спричинених війною: деградацію довкілля, токсичні забруднення, ускладнення процесів відновлення.

У цьому контексті постає питання, чи може концепт екологічного регіоналізму, що поєднує регіональні інститути, екологічні стандарти та транснаціональну співпрацю, стати ефективним механізмом адаптації та просування євроінтеграційної екологічної трансформації України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження з цієї тематики свідчать, що теоретичні роботи з екологічного регіоналізму здебільшого зосереджені на аспектах просторового планування та охорони довкілля, рідко інтегруючи політичний та інституційний вимір, характерний для нового регіоналізму, що створює потребу в його уточненні як політико-інституційної практики.

Європейський досвід екологічного регіоналізму демонструє, що успішність спільних проєктів у рамках макрорегіональних стратегій залежить від політичної волі, стабільного фінансування та використання інструментів на кшталт європейських об'єднань територіального співробітництва й програм прикордонного співробітництва, на що у своєму дослідженні наголошують С. Іванюта С. та Л. Якушенко [5, с. 30]. Аналітичні матеріали щодо впливу Європейського зеленого курсу на Україну вказують на активізацію дискурсу та окремі кроки реформ, але підкреслюють фрагментарність практичної імплементації, обмежене законодавче й фінансове узгодження та проблеми, пов'язані з війною, які включають як тимчасове скорочення викидів, так і зростання ризиків забруднень та руйнування екологічної інфраструктури [8]. Дослідження транскордонної співпраці Україна – ЄС Д. Паламарчук, засвідчують наявність інструментів, здатних підтримати розвиток екологічного регіоналізму, але також і перешкоди у вигляді адміністративних бар'єрів, нерівномірного доступу до фінансування та безпечних викликів [10, с. 19].

Сукупність цих факторів підтверджує наявність як теоретичної, так і практичної прогалини, що потребує комплексного аналізу й вироблення рекомендацій для посилення регіонально орієнтованої зеленої трансформації України у контексті її євроінтеграційного курсу.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні потенціалу екологічного регіоналізму як інструмента впровадження положень Європейського

зеленого курсу на регіональному рівні України з урахуванням післявоєнних викликів і можливостей транскордонної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. У XXI столітті глобальні виклики, пов'язані з кліматичними змінами, вичерпанням природних ресурсів та деградацією довкілля, стали ключовими чинниками політичних і соціально-економічних трансформацій у світі. Для Європейського Союзу відповіддю на ці виклики стала стратегія Європейського зеленого курсу (European Green Deal), що визначає комплексний план дій для досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Вона передбачає інтеграцію екологічних пріоритетів у всі сфери політики – від енергетики та промисловості до сільського господарства, транспорту та регіонального розвитку [8].

У такому контексті зростає роль екологічного регіоналізму – підходу, що поєднує екологічні стандарти й цілі з регіональними механізмами управління, створюючи платформу для кооперації між місцевими громадами, бізнесом, органами влади та міжнародними партнерами [5, с. 31].

Для України, яка перебуває на етапі глибокої політичної та економічної трансформації, екологічний регіоналізм набуває особливого значення. З одного боку, євроінтеграційний курс держави вимагає приведення екологічної політики у відповідність до норм і стандартів ЄС, з іншого – війна спричинила безпрецедентні екологічні втрати: знищення природних ландшафтів, забруднення ґрунтів і водних ресурсів, руйнування інфраструктури, що забезпечує екологічну безпеку [16, с. 70].

Післявоєнне відновлення створює унікальне вікно можливостей для інтеграції сучасних «зелених» підходів у регіональний розвиток, але вод-

ночас потребує чіткої стратегії, яка врахує територіальні диспропорції, екологічну вразливість окремих регіонів і транскордонні аспекти співпраці.

Особливу роль відіграють прикордонні та екосистемно чутливі регіони – Карпати, Дунайський басейн, Чорноморське узбережжя, Полісся, які є одночасно зонами високої природної цінності й просторами міжнародної взаємодії. Тут екологічний регіоналізм здатний стати інструментом не лише захисту довкілля, а й економічного розвитку через екотуризм, «зелену» енергетику, біо-економіку та участь у спільних проєктах із країнами ЄС [1].

Однак нині розвиток цієї моделі в Україні стримується низкою чинників: нерівномірністю економічного розвитку областей, браком координації між центральною та місцевою владою, недостатнім фінансуванням, обмеженим доступом до технологій і знань, а також безпековими ризиками, зумовленими триваючими бойовими діями [9].

Щоб чіткіше окреслити взаємозв'язки, які формують середовище для розвитку екологічного регіоналізму в Україні, можна подати їх у вигляді концептуальної схеми.

Ця схема демонструє, що екологічний регіоналізм є водночас інструментом імплементації норм ЄС, механізмом післявоєнного відновлення на засадах «зеленої» економіки та платформою для збереження й розвитку регіональних екосистем через транскордонну взаємодію [7].

Такий підхід вимагає системного мислення та узгодження політичних, економічних і природоохоронних інтересів.

У сучасних умовах євроінтеграції України екологічний регіоналізм поступово набуває страте-

гічного значення, стаючи інструментом не лише регіонального розвитку, але й виконання зобов'язань перед Європейським Союзом у межах Європейського зеленого курсу [2, с. 71].

Якщо на початкових етапах екологічні ініціативи носили переважно точковий і проєктний характер, то нині вони інтегруються у систему стратегічного планування регіональної політики. Це означає, що регіони починають діяти не як пасивні отримувачі директив з центру, а як активні учасники формування «зеленої» політики, адаптуючи європейські екологічні стандарти до власних економічних, соціальних і природних особливостей.

Важливо, що екологічний регіоналізм в Україні розгортається на тлі активізації співпраці з європейськими інституціями, такими як Європейська комісія, Європейське агентство з навколишнього середовища та регіональні платформи на кшталт Асамблеї європейських регіонів [15].

У цьому контексті формуються механізми обміну досвідом, спільних проєктів з підвищення енергоефективності, розвитку відновлюваної енергетики, модернізації інфраструктури та запровадження циркулярної економіки. При цьому, особливу увагу приділяють не лише технічним аспектам, а й інституційним змінам – створенню регіональних екологічних агенцій, фондів сталого розвитку, міжмуніципальних об'єднань для вирішення питань водопостачання, поводження з відходами та охорони біорізноманіття [11].

У межах Європейського зеленого курсу регіональна екологічна політика України повинна поєднувати кілька ключових векторів: декарбонізацію економіки, перехід на чисті джерела енергії, розвиток екологічного транспорту та збереження природних екосистем. Для візуалізації цієї інтегрованої моделі можна умовно виділити три взаємопов'язані рівні:

- Стратегічний – формування довгострокових планів розвитку регіонів з урахуванням кліматичних цілей ЄС [6, с. 170];
- Інституційний – створення органів та інструментів управління, що забезпечують реалізацію екологічних проєктів;
- Технологічний – впровадження інновацій, що знижують антропогенний вплив та сприяють екологічній модернізації [3, с. 120].

Взаємодія цих рівнів дозволяє забезпечити комплексний підхід, коли економічне зростання регіону йде пліч-о-пліч зі зменшенням викидів, збереженням біорізноманіття та підвищенням якості життя населення. Таким чином, екологічний регіоналізм у контексті європейського зеленого курсу виступає не тільки як відповідь на глобальні виклики, але і як шанс для регіонів України стати лідерами у сфері «зеленої» тран-

сформації. Екологічний регіоналізм в Україні, інтегрований у стратегії Європейського зеленого курсу, відкриває значні перспективи для сталого розвитку прикордонних і екосистемно вразливих регіонів, зокрема Карпат, Дунайського басейну і Чорноморського узбережжя [14].

Проте цей потенціал реалізується в умовах складних викликів, серед яких – нестача чітких інституційних рамок для транскордонної співпраці, обмежене фінансування «зелених» проєктів, а також високий рівень політичної і безпекової нестабільності, що ускладнює довгострокове планування. Для подолання цих перешкод необхідно посилити механізми координації між центральною владою, регіональними структурами та міжнародними партнерами, а також створити ефективні інструменти залучення інвестицій у зелений розвиток. Важливим аспектом є також розвиток «зелених» технологій і освіти, що сприятиме формуванню екологічної свідомості серед місцевого населення та підвищенню кадрового потенціалу [4, с. 190].

Додатково варто відзначити, що євроінтеграційний процес вимагає врахування специфіки кожного регіону, зокрема його природних, соціальних та економічних особливостей, що робить екологічний регіоналізм особливо релевантним інструментом [12]. Успішна імплементація «зелених» стандартів потребує балансування між глобальними викликами та локальними реаліями, що можливо через адаптивне управління, широке залучення громадськості та міжрегіональний обмін досвідом. Науково-практичним підсумком дослідження може стати розробка рекомендацій щодо посилення екологічного регіоналізму як каталізатора євроінтеграційної трансформації, зокрема через: створення мультиакторальних платформ для співпраці, розвиток фінансових механізмів підтримки «зелених» ініціатив, інтеграцію екологічної освіти та інноваційних технологій у регіональні стратегії, а також удосконалення законодавчої бази з урахуванням європейських норм і стандартів [13].

Нижче наведена діаграма, що ілюструє ключові компоненти екологічного регіоналізму в Україні у контексті Європейського зеленого курсу:

Таким чином, екологічний регіоналізм виступає ключовою складовою не лише екологічної безпеки України, а й її успішної євроінтеграції, сприяючи побудові регіональних моделей, здатних відповідати викликам сучасності та формувати основу для «зеленої» трансформації країни.

Висновки. Проведений аналіз підтверджує, що екологічний регіоналізм у контексті євроінтеграції України є не просто актуальним, а критично необхідним підходом для досягнення сталого розвитку країни в післявоєнний період.

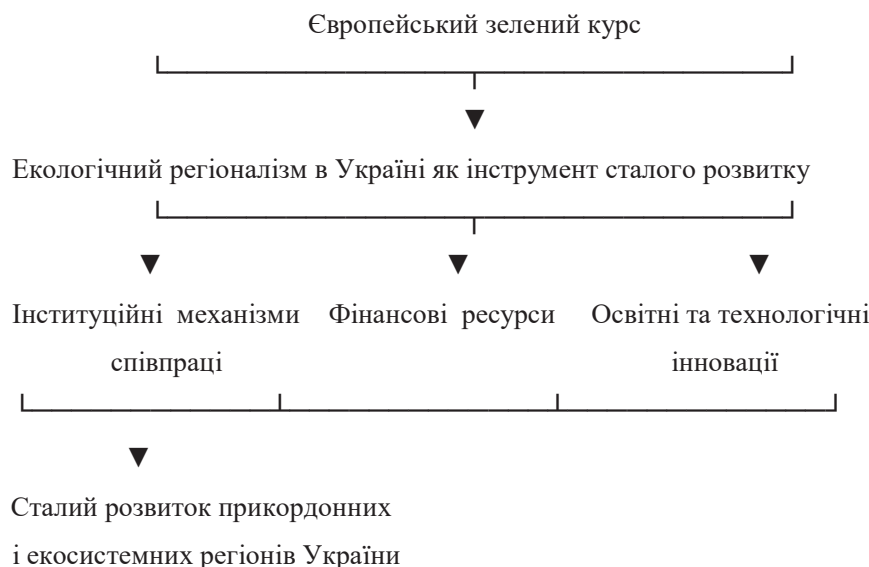

Схема 2

Уникнення екологічних ризиків, пов'язаних із наслідками бойових дій, а також інтеграція в європейський простір із його жорсткими екологічними стандартами вимагають не лише централізованих реформ, а й ефективної регіональної адаптації, здатної враховувати локальні особливості та забезпечувати міжрегіональну й транскордонну кооперацію.

Українські прикордонні та екосистемно вразливі регіони, зокрема Карпати, Дунайський басейн і Чорноморське узбережжя, мають унікальний природний потенціал, який водночас робить їх особливо вразливими до екологічних загроз. Саме тут екологічний регіоналізм може стати механізмом не лише збереження біорізноманіття та екологічної безпеки, а й каталізатором «зеленого» економічного розвитку через розвиток відновлюваної енергетики, екотуризму, сталого землекористування і впровадження інноваційних технологій. Водночас відсутність належних інституційних механізмів, нерівномірність економічного розвитку та вплив військового конфлікту створюють серйозні перешкоди, які необхідно системно усувати.

Європейський досвід екологічного регіоналізму демонструє, що успішна інтеграція «зелених» стратегій вимагає комплексного підходу, який поєднає стратегічне планування, інституційне забезпечення та технологічне оновлення. Українська практика має спиратися на такі принципи, адаптуючи їх до особливостей національного контексту, і особливо – на виклики післявоєнного відновлення. Ключовими елементами мають стати створення мультиакторальних платформ, залучення фінансових ресурсів (як внутрішніх, так і міжнародних), розвиток еколо-

гічної освіти та формування відповідної нормативно-правової бази.

Важливо підкреслити, що екологічний регіоналізм є одночасно засобом реалізації зовнішньополітичних амбіцій України та внутрішнім інструментом трансформації суспільства і економіки. Це дозволяє формувати унікальні регіональні моделі сталого розвитку, які можуть стати локомотивом екологічних реформ та прикладом для інших областей країни. З урахуванням існуючих викликів і ресурсів потенціал екологічного регіоналізму відкриває перспективи для посилення ролі регіонів у національному розвитку, сприяючи балансуванню між екологічною безпекою, економічним зростанням і соціальною згуртованістю.

Отже, майбутнє успішної екологічної трансформації України у великій мірі залежить від здатності впроваджувати і розвивати екологічний регіоналізм як ефективний інструмент імплементації Європейського зеленого курсу, що передбачає не лише технічні й адміністративні заходи, а й комплексну політику, орієнтовану на локальні особливості, транскордонну взаємодію та широке залучення громадянського суспільства.

Реалізація таких підходів вимагатиме тісної координації між центральними органами влади, регіональними адміністраціями, міжнародними партнерами та місцевими громадами, а також формування інноваційних фінансових і правових механізмів, які забезпечать сталий розвиток регіонів. Тільки за умови системного підходу й стратегічного бачення екологічний регіоналізм може стати ключовою складовою євроінтеграційної стратегії України, сприяючи формуванню безпечного, конкурентоспроможного й екологічно відповідального суспільства.

Література

1. Басиста Я. Європейський зелений курс та сільськогосподарський сектор України: виклики і можливості. Київ: Konrad-Adenauer-Stiftung, UCEP, 2025. URL: <https://www.kas.de/uk/web/ukraine/einzeltitel/-/content/evropejs-kij-zelenij-kurs-ta-sil-skogospodars-kij-sektor-ukraini-vikliki-i-mozlivosti>
2. Гахович М., Кушніренко О. Development of value chains to increase the sustainability of Ukrainian industry in the conditions of post-COVID. Ukr. soc. um – Ukrainian Society. 2020. № 3(74). С. 62–77.
3. Горюшкова Л., Хлобистов Є. The Environmental Kuznets Curve: Industrial Application For Forecasting Waste Generation And Emissions Of Harmful Substances. Людина та довкілля. Проблеми неоекології. 2020. Вип. 33. С. 109–123.
4. Зварич Р., Харковський Б. Європейський зелений курс як основа екологічної трансформації енергетичного ринку ЄС. Вісник Економіки. 2025. № 1. С. 185–198.
5. Іванюта С., Якушенко Л. Європейський зелений курс і кліматична політика України: аналіз. доп. Київ: НІСД, 2022. 68 с. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/evropeyskyu-zelenyy-kurs-i-klimatychna-polityka-ukrayiny>
6. Карпишин Н. І. Європейський зелений курс: виклики для України. Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (Ужгород, 20–21 жовтня 2023 р.). Львів–Торунь: Liha-Pres, 2023. С. 171–174.
7. Національний екологічний центр України. Green restoration of Ukraine: Public Position. 2024. URL: <https://necu.org.ua/green-restoration-of-ukraine-public-position>
8. Національний екологічний центр України. Проект «European Green Course». URL: https://necu.org.ua/proyekty/european_green_course
9. Новицька Н. Ways to improve the tax on greenhouse gas emissions in Ukraine. Ірпінь, 2021.
10. Паламарчук Д. Стратегічний контекст Green Deal для України. Економічний простір. 2021. № 171. С. 16–21.
11. Руденко Ю., Приварникова І. Стандарти озеленення урбанізованих територій, впроваджені в країнах ЄС та в Україні. Зелені рішення як пріоритет корпоративної соціальної відповідальності: матеріали круглого столу, 16 травня 2023 р., Дніпро: ДНУ, 2023.
12. Strielkowski W. Efficient low-carbon development in green hydrogen and ammonia economy: a case of Ukraine. arXiv. 2025. URL: <https://arxiv.org/abs/2503.22326>
13. Carattini S., Fankhauser S., Gao J., Gennaioli C., Panzarasa P. What does Network Analysis teach us about International Environmental Cooperation? arXiv preprint. 2021. URL: <https://arxiv.org/abs/2106.08883>
14. Dueñas M., Mandel A. Are EU low-carbon structural funds efficient in reducing emissions? arXiv preprint. 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2408.01782>
15. Presno M. J., Landajo M., Fernández González P. GHG emissions in the EU-28. A multilevel club convergence study of the Emission Trading System and Effort Sharing Decision mechanisms. arXiv preprint. 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2402.01784>
16. Wendler F. Contesting the European Union in a changing climate: Policy narratives and the justification of supranational governance. Journal of Contemporary European Studies. 2022. Vol. 30, № 1. P. 67–83.

Анотація

Рудакевич О. М., Лазарович М. В., Чигур Р. Ю. Екологічний регіоналізм України в умовах європейського зеленого курсу. – Стаття.

У статті досліджується концепція екологічного регіоналізму України як важливого інструмента впровадження положень Європейського зеленого курсу в умовах складного поєднання євроінтеграційних процесів та післявоєнного відновлення країни. Аналізуються сучасні виклики, пов'язані з нерівномірністю соціально-економічного розвитку регіонів, зокрема прикордонних і екосистемно вразливих територій, таких як Карпати, Дунайський басейн і Чорноморське узбережжя. Увага також приділяється масштабним наслідкам війни для екологічного стану довкілля, що створюють додаткові ризики, суттєво ускладнюють адаптацію європейських екологічних стандартів на місцевому рівні та вимагають термінових комплексних заходів із відновлення. Проаналізовано європейський досвід екологічного регіоналізму, зокрема інституційні, фінансові та технологічні механізми, які забезпечують ефективну реалізацію екологічних ініціатив на регіональному рівні. Окреслюються основні інструменти мультиакторальної співпраці, необхідні для створення сталих платформ взаємодії між органами влади, бізнесом, громадськістю та міжнародними партнерами. Особливу увагу приділено розвитку екологічної освіти, інноваційних технологій та адаптації законодавчої бази України до європейських норм і стандартів для забезпечення довгострокового сталого розвитку, економічної стабільності та соціальної гармонії. Визначено, що екологічний регіоналізм є не лише засобом охорони довкілля, а й потужним каталізатором економічного зростання, соціальної згуртованості і посилення ролі регіонів у формуванні національної політики сталого розвитку. Практичне значення статті полягає у формуванні рекомендацій для органів влади щодо комплексного вирішення екологічних завдань в умовах війни та «зеленої» трансформації України, що відкриває нові перспективи сталого, збалансованого і конкурентоспроможного розвитку всієї країни на засадах сучасних європейських цінностей.

Ключові слова: екологічний регіоналізм, євроінтеграція, європейський зелений курс, трансформація, європейські норми, європейські стандарти, консолідація.

Summary

Rudakevych O. M., Chigur R. Yu., Zastavnyi A. R. Ecological regionalism of Ukraine in the context of the European Green Deal. – Article.

The article examines the concept of ecological regionalism in Ukraine as a crucial instrument for implementing the provisions of the European Green Deal amid the complex combination of European integration

processes and post-war recovery of the country. It analyzes contemporary challenges related to the uneven socio-economic development of regions, particularly border and ecologically vulnerable areas such as the Carpathians, the Danube Basin, and the Black Sea coast. Attention is also given to the extensive environmental consequences of the war, which create additional risks, significantly complicate the adaptation of European ecological standards at the local level, and require urgent comprehensive restoration measures. The European experience of ecological regionalism is analyzed, including institutional, financial, and technological mechanisms that ensure the effective implementation of environmental initiatives at the regional level. The main tools of multi-actor cooperation necessary for creating sustainable platforms for interaction among government bodies, businesses, civil society, and international partners are outlined. Special attention is paid to the development

of environmental education, innovative technologies, and the adaptation of Ukraine's legislative framework to European norms and standards to ensure long-term sustainable development, economic stability, and social harmony. It is determined that ecological regionalism is not only a means of environmental protection but also a powerful catalyst for economic growth, social cohesion, and strengthening the role of regions in shaping national sustainable development policy. The practical significance of the article lies in the formulation of recommendations for authorities on comprehensive solutions to environmental challenges amid the war and Ukraine's "green" transformation, opening new prospects for the sustainable, balanced, and competitive development of the entire country based on modern European values.

Key words: ecological regionalism, European integration, European Green Deal, transformation, European norms, European standards, consolidation.

Дата надходження статті: 25.08.2025

Дата прийняття статті: 05.09.2025

Опубліковано: 30.09.2025